

УДК 811.111.'42

**Реалізація макротемати організації роботи
в англomовній академічній лекції**

Рябих Л. М.

*Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна*

Статтю присвячено аналізу реалізацій макротемати ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ в англomовній лекції – жанрі академічного дискурсу. Надано загальну характеристику цієї макротемати, встановлено перелік її мікротем та співвіднесених з ними референтних ситуацій.

Ключові слова: англomовна лекція, академічний дискурс, макротема, мікротема, референтна ситуація.

До актуальних проблем сучасної лінгвістики належить вивчення різних типів/різновидів дискурсу, а також їх жанрів.

Об'єктом нашого вивчення виступає американський академічний дискурс у такому жанрі як лекція.

Дискурс є вербалізованою діяльністю людини, здійснюваною в різних соціо-культурних контекстах. В основі дискурсу, на думку вчених “лежать ментальні структури – фіксовані форми ментального досвіду (концепти, когнітивні схеми)” [6, с. 27]. Стверджується, що кожний дискурс організований навколо певного базового концепту [2].

У сучасних вітчизняних мовознавчих розвідках доведено, що базовий концепт кореспондує з типом дискурсу, або його різновидом, у першому випадку відбувається тематизація концепту, а в другому – цей концепт формує ментальне підґрунтя стратегії дискурсу. Необхідно розрізняти концепт, який тематизується у дискурсі, і концепт тексту. Останній розуміють як максимально згорнуту глибинну смислову структуру, що розгортається в процесі породження тексту” [4, с. 233]. Коли йдеться про тематизацію базового концепту дискурсу, має місце такий ланцюжок: “базовий концепт → макротема → мікротема” [5, с. 66]. Отже, тема є одним з конститuentів, що визначає тип дискурсу [5, с. 55]. Тематична ієрархія представлена єдністю макротемати (або глобальної теми) та мікротемати (або локальної теми). Макротему визначають як тему усього дискурсу [1]. У нашому дослідженні макротема певною мірою збігається з назвою окремої дисципліни. Мікротема – це тема окремої репліки [1], або в академічному дискурсі – тема окремої частини тексту лекції.

Але важливою обставиною, на яку слід звернути увагу, є та, що структура теми дискурсу може бути й більш диференційованою ніж у цитованій праці, зокрема пропонується виокремлювати поряд з макро- та мікротемою ще й підтему [3; 5] – цілісний фрагмент тексту, що розкриває певний аспект основного предмета, який складає текст [5]. Підтема в нашому дослідженні збігається з темою конкретної лекції.

Отже, базовим концептом англomовного академічного дискурсу (ААД) вважаємо концепт ЗНАННЯ; макротема відповідає науковій дисципліні: соціологія – *ЗНАННЯ ПРО СУСПІЛЬСТВО*, музикознавство – *ЗНАННЯ ПРО МУЗИКУ*, тощо. Підтема співвідноситься з темою лекції, наприклад “Тоббс – влада, права людини та соціальний порядок”, “Мелодія: Моцарт та Вагнер” [7], а мікротема кореспондує з висловлюванням/фрагментом тексту й спирається на конкретну референтну ситуацію (або декілька референтних ситуацій).

Дослідження також засвідчує, що ААД має ще один базовий концепт – УСТАНОВА, що тематизується менш диференційовано: макротема *ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ* та відповідний їй набір мікротем властивий лекціям з усіх наукових дисциплін.

Метою цього етапу дослідження є виявлення інвентарю мікротем, що належить до макротем *ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ* в ААД, зокрема у жанрі лекції.

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що за обсягом, тобто за кількістю висловлень, де реалізовано макротему – *ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ*, вона формує значно меншу частину змісту лекції (в середньому біля 7% тексту за даними нашого пілотного дослідження). Причому, перша лекція, наступні лекції й остання лекція містять реалізацію різних мікротем.

В цілому аналіз матеріалу засвідчив, що макротема *ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ* в англomовній лекції реалізована такими мікротемами:

- **“назва курсу”:**

(1) – *This is Economics 252, Financial Markets, and I'm Bob Shiller* (Economics, Lecture 1)

- **“адресованість курсу”:**

(2) – *Let's see, it is also true that this course is kind of intended for non-science majors who have a certain basic high school level comfort with tenth-grade science and math* (Astronomy, Lecture 1)

- **“необхідний рівень підготовки”:**

(3) – *Let's see, it is also true that this course is kind of intended for non-science majors who have a certain basic high school level comfort with tenth-grade science and math* (Astronomy, Lecture 1)

Наведений приклад демонструє референтну ситуацію „необхідний рівень знань“, іншою референтною ситуацією цієї мікротем є „освітній рівень“.

- **“подібні/необхідні курси”:**

(4) – *If you want to know about many of the other interesting things that are going in cosmology, you have to take a whole course, or several courses, on this topic. Such courses exist. I recommend Astro 170 or 220* (Astronomy, Lecture 16)

Цей приклад демонструє референтну ситуацію „додаткові курси“, також зафіксована референтна ситуація „курси суміжних дисциплін“ та деякі інші.

- **“аудіовізуальні та технічні засоби”:**

(5) – *And you can punch it in on your calculator or whatever. So, you can use this equation to find things out* (Astronomy, Lecture 1)

- **“задачі курсу/лекції”:**

(6) – *So, we really are trying to get you all the way out to the frontiers of the subject* (Astronomy, Lecture 1)

- **“теоретична/практична направленість”:**

(7) – *Experiments are indispensable in Organic Chemistry. It's an empirical science based on observation, and that's why you have to take the lab* (Chemistry, Lecture 1)

- **“оцінка курсу/лекції/викладацького складу”:**

(8) – *This is one of the biggest classes at Yale (Economics, Lecture 1)*

Наведений приклад демонструє референтну ситуацію „*позитивна оцінка курсу*“, також серед референтних ситуацій є такі як „*важливість лекції*“, „*важливість науки/теми*“, „*недоліки курсу*“.

- **“структура курсу”:**

(9) – *These are the dates we're going to have exams. There are ten lectures and then an exam; nine lectures, exam; nine lectures, exam* (Chemistry, Lecture 1)

Як показує наведений приклад, викладач інформує про структуру курсу, іншою референтною ситуацією цієї мікротемати є „*зміни у навчальному плані*“.

- **“викладацький склад”:**

(10) – *I'm not working alone here, but we have three teaching fellows who are affiliated with the course, two of which are here today* (Biomedical Engineering, Lecture 1)

Тут має місце референтна ситуація „*склад викладачів*“, також ми зафіксували ще одну – „*участь запрошених лекторів*“.

- **“вимоги до студентів”:**

(11) – *This is the only chemistry course that requires you to take a lab simultaneously* (Chemistry, Lecture 1)

Референтна ситуація тут – „*відвідування лабораторних занять*“, іншими референтними ситуаціями є „*обов'язкові/довільні види робіт*“, „*строки виконання робіт*“, „*процедура реєстрації*“, „*види оцінювання*“, „*дострокове складання іспиту*“, „*необхідний перелік документації*“, „*володіння інформацією під час лекції/іспиту*“.

- **“критерії оцінювання знань”:**

(12) – *The course is going to be graded. We have two mid-terms and one final. The in class mid-terms — the grades will be roughly 10% problem sets, 20% first mid-term, 30% second mid-term, 40% final. But we will also use judgment and I'm going to appeal to the T.A.'s to help me on judging the grading* (Economics, Lecture 1)

- **“план роботи”:**

(13) – *So on Thursday, we'll come back to a discussion about different types of strategies to protect the environment, different decision standards that are embedded in different statutes* (Environmental Studies, L 1)

- **“розклад”:**

(14) – *They're all going to be on Mondays. We're going to have a wide range of times, all of them on Mondays from 12:30 until I think 8:00 at night* (Astronomy, Lecture 1)

- **“джерела інформації”:**

(15) – *I have a little handout on all the different introductory astronomy courses at the front of the room if you're interested* (Astronomy, Lecture 1)

Як демонструє приклад, має місце референтна ситуація „*роздатковий матеріал*“, іншою референтною ситуацією є „*наявність/відсутність матеріалу*“.

- **“робота з інформацією”:**

(16) – *So believe what I tell you here only when it makes sense to you. Don't just cram it in, make sure it makes sense* (Chemistry, Lecture 1).

Цей приклад ілюструє референтну ситуацію „*спосіб роботи з інформацією*“, також ця мікротема реалізується такими референтними ситуаціями як „*пошук наукової інформації*“, „*способи засвоєння інформації*“.

- **“домашнє завдання”:**
(17) – *So the lecture is over. For next time, make sure that you will have read at the very least Milton's great poem (English, Lecture 1)*
- **“методика роботи викладачів”:**
(18) – *And so, it's a fairly narrow focus that I'll be taking here, but that will enable us to get into some depth about how this discovery was made (Astronomy, Lecture 16)*
- **“інструкції”:**
(19) – *I should say, you can also write this down. You can write down the spatial terms here in polar coordinates (Astronomy, Lecture 12)*
- **“оптимізація роботи студентів”:**
(20) – *Sign up for any section you want to and then come to what's useful for you. But also, the reason you pay the big bucks to come here, is not to hear me, it's to interact with the other students. That's a really big help. So, form study groups (Chemistry, Lecture 1).*
Як свідчать наведені приклади, узяті з лекцій по різних наукових дисциплінах, мікротеми, що належать до макротемати **ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ**, є спільними для цих дисциплін. Натомість, деякі з них спираються на одну, а інші – на декілька референтних ситуацій.
Викладене дає підстави дійти висновку, що концепт УСТАНОВА тематизується в англійській академічній лекції набором мікротем, специфічних для макротемати **ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ** в ААД, та однакових для різних навчальних дисциплін.
Перспективу роботи становить вивчення частотності перелічених мікротем в англійській академічній лекції.

Список літератури

1. Дейк ван Т. А. Понятие макроструктуры / Т. А. ванн Дейк, В. Кинч // Язык. Понимание. Коммуникация ; [пер. с англ.]. – М. : Прогресс, 1989. – С. 41–67.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
3. Колейчик О. О. Тематизация как когнитивный механизм / О. О. Колейчик // Проблемы семантики слова, речения та тексту : зб. наук. ст. – К. : КНАУ, 2001. – Вип. 7. – С. 111–116.
4. Красных В.В. Основы психолингвистики и теории коммуникации : [курс лекций] / В. В. Красных. – М. : ИТДГК "Гнозис", 2001. – 270 с.
5. Кудоярова О. В. Дискурсотворча роль теми у професійному конфліктному спілкуванні англійських медиків (на матеріалі персонажного мовлення): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / О. В. Кудоярова. – Харків, 2007. – 238 с.
6. Шевченко І. С. Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність / І. С. Шевченко, О. І. Морозова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : [кол. монографія] / [під загальн. ред. І. С. Шевченко]. – Харків : Константа, 2005. – С. 21-28.
7. Open Yale Course [Electronic resource]: – Access : <http://oyc.yale.edu/>

*Рябых Л. М. Реализация макротемы **ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ** в англоязычной академической лекции // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации» – 2012. – Т.25 (64). – № 1. Часть 1. С. 405-409.*

*Статья посвящена анализу реализаций макротемы **ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ** в англоязычной лекции – жанре академического дискурса. Дана общая характеристика этой макротемы, установлен перечень ее микротем и соотнесенных с ними референтных ситуаций.*

Ключевые слова: англоязычная лекция, академический дискурс, макротема, микротема, референтная ситуация.

*Ryabykh L. M. Realizations of the theme **WORK ORGANIZATION** in english-language academic lecture // Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Series «Filology. Social communications». – 2012. – V.25 (64). – № 1. Part 1. – P. 405-409.*

*The article focuses on the analysis of the theme **WORK ORGANIZATION** realizations in English-language lecture – a genre of academic discourse. The theme general characteristic is given followed by establishing the list of its topics and referent situations corresponding to them.*

Key words: English-language lecture, academic discourse, theme, topic, referent situation.

Поступила до редакції 20.04.2012 р.